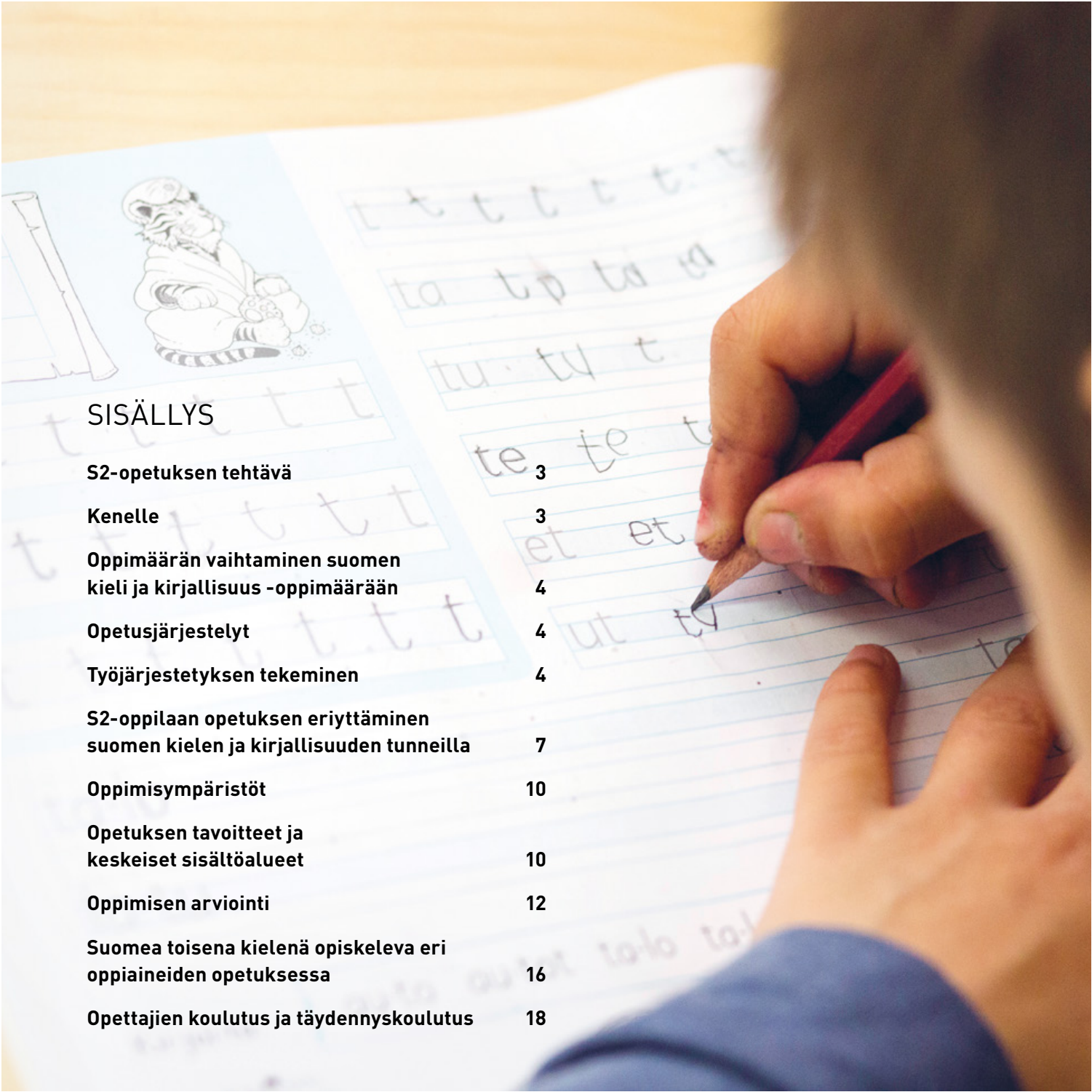

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

**SUOMI TOISENA
KIELENÄ JA
KIRJALLISUUS**

SISÄLLYS

S2-opetuksen tehtävä

Kenelle

Oppimäärän vaihtaminen suomen
kieli ja kirjallisuus -oppimäärään

Opetusjärjestelyt

Työjärjestetyksen tekeminen

S2-oppilaan opetuksen eriyttäminen
suomen kielen ja kirjallisuuden tunneilla

Oppimisympäristöt

Opetuksen tavoitteet ja
keskeiset sisältöalueet

Oppimisen arviointi

Suomea toisena kielenä opiskeleva eri
oppiaineiden opetuksessa

Opettajien koulutus ja täydennyskoulutus

3

3

4

4

4

7

10

10

12

16

18

SUOMI TOISENA KIELENÄ JA KIRJALLISUUS

S2-opetuksen tehtävä

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on tukea oppilaan monikielisyiden kehittymistä sekä herättää kiinnostus ja tarjota välineitä kielitaidon elinikäiseen kehittämiseen. Yhteistyössä kotien, oman äidinkielen opetuksen sekä muiden oppiaineiden kanssa suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetus auttaa oppilasta rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään kulttuurisesti monimuotoisessa ja monimediaisessa yhteiskunnassa.

Suomen kielen oppiminen tukee kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Oppimäärän tehtävänä on tukea lapsen ja nuoren kasvua kieliyhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi, jolla on kielelliset valmiudet jatko-opintoihin.

Kenelle?

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus (S2) on yksi äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimäärästä. Muita ovat suomen, ruotsin ja saamen kieli ja kirjallisuus. S2-opetus ei ole tuki- tai erityisopetusta, vaan sillä on omat tavoitteensa, sisältönsä ja arviointikriteerinsä, joita opetuksessa tulee noudattaa.

Oppilas voi opiskella suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärää, jos hänen äidinkiелensä ei ole suomi, ruotsi tai saame tai hänellä on muutoin monikielinen tausta. Oppimäärän tarpeen selvittämisessä huomioidaan myös seuraavat näkökulmat:

- oppilaan suomen kielen peruskielitaidossa on puutteita jollakin tai joillakin kielitaidon osa-alueilla, jolloin oppilaan osaaminen ei anna vielä edellytyksiä yhdenvertaiseen kouluyhteisön jäsenenä toimimiseen päivittäisessä vuorovaikutuksessa ja koulutyöskentelyssä tai
- oppilaan suomen kielen taito ei anna vielä edellytyksiä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun.

Kunkin oppilaan tarpeen suomi toisena kielenä -oppimäärään määrittävät oppilasta opettavat opettajat yhdessä. S2-oppimäärän valintaa määrittävät oppilaan kielitaidon taso ja opiskelu-edellytykset. Oppilaan huoltaja päättää oppimäärää koskevista valinnoista. Koska opetus tulee järjestää oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti, oppimäärän valinnassa on keskeistä, että oppilas saa hänelle parhaiten soveltuvan oppimäärän mukaista opetusta.

Oppimäärän vaihtaminen suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärään

Suomen kielen oppimäärän arvioivat oppilasta opettavat opettajat. Oppilas voi siirtyä opiskelemaan suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan, kun hänellä on riittävät edellytykset sen tavoitteiden mukaiseen opiskeluun. Koska oppilaan huoltaja päättää oppimäärästä, on tärkeää, että hän saa tarpeeksi tietoa molempien oppimäärien tavoitteista, sisällöstä ja arvioinnista. Informaatio huoltajalle erityisesti koulutuksen nivelvaiheissa on tärkeää.

Opetusjärjestelyt

Kun oppilaan oppimääräksi on määritelty suomi toisena kielenä ja kirjallisuus, oppilasta opettavat opettajat suunnittelevat tarkoituksenmukaiset opetusjärjestelyt. Oppilas opiskelee suomea tai ruotsia toisena kielenä joko kokonaan tai osittain suomen kielen ja kirjallisuuden opetuksen sijaan. Opetusjärjestelyiden lähtökohdana ovat oppilaan oppimistarpeet ja kielenoppimisen vaihe. Kun oppilaan oppimääräksi on valittu suomi toisena kielenä ja kirjallisuus, hänen edistymistään ja suoriutumistaan arvioidaan suhteessa tämän oppimäärän tavoitteisiin ja kriteereihin riippumatta siitä, minkä opetusryhmän yhteydessä kyseinen opetus on järjestetty. Tärkeää on, että oppilas tulee osalliseksi samoista teksteistä ja tekstilajeista kuin luokkatasonsa muutkin oppilaat. Kesken perusopetuksen Suomeen muuttaneiden oppilaiden opetuksen tavoitteiden asettamisessa ja sisältöjen valinnassa tulee ottaa huomioon oppilaan kielitaito sekä aiemmin opitut tiedot ja taidot. Tarvittaessa laaditaan oppimissuunnitelma.

Työjärjestyksen tekeminen

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -tuntien sijoittaminen työjärjestykseen edellyttää yhteistyötä ainakin S2-opettajan ja rehtorin sekä luokanopettajan tai suomen kielen ja kirjallisuuden opettajan sekä joissain tapauksissa myös oppilaan oman äidinkielen opettajan kesken. Tuntien sijoittelun tulisi aina perustua pedagogisiin seikkoihin, ei koskaan pelkästään teknisiin lukujärjestyskysymyksiin. Keskeistä on, ettei S2-opetus ole normaalin koulujan ulkopuolella.

Suositteluvinta on sijoittaa äidinkielen ja kirjallisuuden eri oppimäärien tunnit samaan aikaan eli ns. palkittaa ne työjärjestykseen. Tällöin S2-tunnit ovat samaan aikaan kuin suomen kieli ja kirjallisuus -opetuskin. S2-tunteja ei siis tule sijoittaa muiden oppiaineiden kuin äidinkielen ja kirjallisuuden tuntien kanssa samaan aikaan.

Oppilas voi siirtyä opiskelemaan suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan, kun hänellä on riittävät edellytykset sen tavoitteiden mukaiseen opiskeluun.

Esimerkkejä opetusjärjestelyistä:

- Oppilas opiskelee koko äidinkielen ja kirjallisuuden tuntimäärän erillisessä S2-opetuksen ryhmässä. Tunnit on tällöin sijoitettu suomen kieli ja kirjallisuus -tuntien kanssa samaan aikaan.
- Oppilas opiskelee osan suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetuksesta erillisessä S2-ryhmässä ja osan samassa ryhmässä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärää opiskelevien kanssa. Tällöin äidinkielen ja kirjallisuuden viikkotuntimäärä on jaettu suomi toisena kielenä ja kirjallisuus sekä suomen kieli ja kirjallisuus -tuntien kesken. Tässä vaihtoehdossa korostuu eri opettajien (luokanopettajan, suomen kielen ja kirjallisuuden opettajan, S2-opettajan ja oman äidinkielen opettajan) välisen yhteistyön ja suunnittelun merkitys. Oppilaan tulee saada kaikilla tunneilla S2-oppimäärän mukaista opetusta ja hänet on arvioitava S2-oppimäärän tavoitteiden mukaisesti. Tämä edellyttää opetuksen eriyttämistä suomen kielen ja kirjallisuuden oppitunneilla.
- Osa opetuksesta voidaan järjestää samanaikaisopetuksena siten, että S2-opettaja on luokassa yhtä aikaa luokanopettajan tai suomen kielen ja kirjallisuuden opettajan kanssa ja he opettavat koko ryhmää samaan aikaan.
- S2-opetus voidaan järjestää myös yhteistyössä toisen koulun tai kunnan kanssa esimerkiksi hyödyntämällä etäyhteyksiä. Nämä ratkaisut sopivat erityisesti sellaisille kunnille, joissa on vain vähän S2-opetusta tarvitsevia oppilaita eikä S2-opettajaa ole saatavilla.

Suositteluvinta on sijoittaa äidinkielen ja kirjallisuuden eri oppimäärien tunnit samaan aikaan

S2-oppilaan opetuksen eriyttäminen suomen kielen ja kirjallisuuden tunneilla

Kun oppilas opiskelee osittain tai kokonaan suomen kieli ja kirjallisuus -ryhmässä, opetusta eriytetään. Eriyttäminen tapahtuu käytännössä useimmin materiaalin ja työtapojen avulla. Monella oppikirjasarjalla on nykyisin rinnakkaisia materiaaleja. Sen lisäksi opettaja valikoi ja muokkaa eriyttävää materiaalia oppilaan tarpeen mukaan. On tärkeää, että tekstimateriaali on samankaltaista molempien oppimäärien oppilaille. Monet toiminnalliset työtavat eriyttävät opetusta jo sinänsä. Erityisesti suullista kielitaitoa kannattaa harjoitella sellaisten työtapojen avulla, joihin voi osallistua täysipainoisesti, vaikka sanavarasto olisi vielä pieni.

Onnistuneen eriyttämisen taustalla on opettajan kyky hahmottaa toisen kielen kehityksen vaiheita ja prosesseja. Kun opettaja tuntee suomen kieltä ja sen käyttöä oppimisen kohteena, hän pystyy tunnistamaan oppilaan tarpeet kielenkäytön eri osa-alueilla. Opetuksessa tarjottava tuki on oikea-aikaista silloin, kun se ottaa huomioon toisen kielen kehityksen vaiheen sekä oppilaan tarpeet ja tavoitteet. Kielitaitoa kehitetään sekä kuullun ja luetun ymmärtämisessä että puhumisessa ja kirjoittamisessa.

Samanlaiset lähestymistavat kieleen sopivat usein sekä S2-oppilaalle että äidinkieliselle oppilaalle. Esi-merkiksi kielitiedon tarkastelun tulee lähteä myös suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärässä liikkeelle kielenkäytön ja erilaisten tekstilajien havainnoinnista ja tarkastelusta. Kielen ilmiöiden merkitysten, olemuksen ja esiintymisympäristöjen tarkastelun kautta edetään vähitellen ymmärtämään suomen kielen ominaispiirteitä ja käyttöä erilaisissa tilanteissa ja teksteissä. Omaa kielen tuottamista harjoitellaan mallitekstien ja niiden havainnoinnin avulla. Muotokategorioita ja rakenteita nimetään vasta sen jälkeen, kun niiden merkitys ja käyttö alkavat olla jo tuttuja.

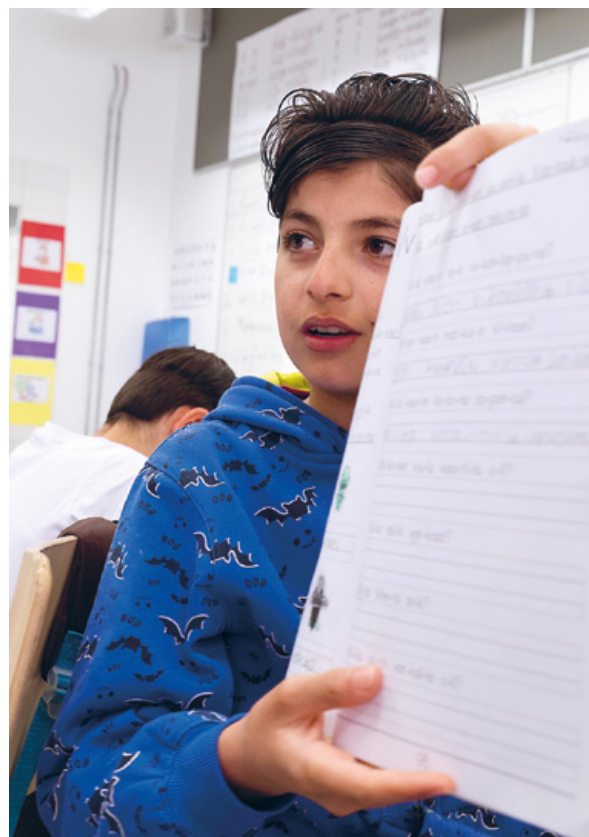
Kielitaitoa kehitetään sekä kuullun ja luetun ymmärtämisessä että puhumisessa ja kirjoittamisessa.

KIELITAIDON KEHITTYMINEN

Yhtenä äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä S2-opetus on vastuussa oppilaiden kielikasvatuksesta yhteistyössä muiden oppiaineiden ja kotien kanssa. Kielikasvatusta kuvataan opetussuunnitelman perusteissa seuraavasti:

- Kielitaidon kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu elinikäisenä prosessina. Monikielinen kompetenssi kehittyy kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista.
- Oppilaita ohjataan lukemaan kielitaidolleen sopivia tekstejä ja hankkimaan opiskelussa tarvittavaa tietoa eri kielillä. Oppilaita ohjataan tiedostamaan sekä omaa että muiden kielellisten ja kulttuuristen identiteettien monikerroksisuutta.
- Opetus tukee oppilaiden monikielisyyttä hyödyntämällä kaikkia, myös oppilaiden vapaa-ajalla käyttämiä kieliä. Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoaan rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

Kielitaidon kehittyminen edellyttää, että oppilaalla on mahdollisuuksia osallistua monipuolisesti erilaisiin hänelle tarpeellisiin ja merkityksellisiin kielenkäyttötilanteisiin. Vuorovaikutuksessa kieliympäristön, erilaisten kielenkäyttäjien ja tekstien kanssa opitaan luontevia ja tilanteenmukaisia tapoja toimia kielellä.

*Kielitaidon kehittyminen
alkaa varhaislapsuudessa
ja jatkuu elinikäisenä
prosessina*

Vaikka ymmärtämis- ja tuottamistaidot ovat kielenkäytössä yleensä samanaikaisesti läsnä, ymmärtämistäidot kehittyvät usein jossain määrin tuottamistaitojen edellä. Monikielinen oppilas tarvitsee koulussa laajoja ja syvällisiä ymmärtämistaitoja kyetäkseen opiskelemaan suomeksi. Opetuksessa tulee tarjota tukea ja ohjausta ymmärtämiseen kielitaidon kehityksen kaikissa vaiheissa. Sekä kuullun että luetun ymmärtämistä on hyvä rakentaa monipuolisin vuorovaikutuskeinoin yhdessä keskustellen ja merkityksistä neuvotellen. Samalla oppilas saa käyttöönsä resursseja oman kielen tuottamisensa tueksi.

Myös kielen rakenteita aletaan hahmottaa ympäröivästä kielestä ensin havaiten, tunnistuen ja ymmärtäen. Oppilas käyttää usein runsaasti kokonaisina opittuja ilmauksia ja fraaseja, joita hän alkaa vähitellen segmentoida eli jakaa osiin, analysoida ja testata omassa kielen tuottamisessaan. Kielitaidon laajentuessa ja kielisysteemin muotoutuessa virheet saattavat myös lisääntyä, mikä kuuluu prosessiin ja on merkki kehityksestä. Kielenkäytön sekä oikea-aikaisen tuen ja palautteen myötä myös oma tuottaminen alkaa tarkentua. Kun rakenteita opitaan käytössä ja vuorovaikutuksessa, kielelliset muodot kiinnittyvät alusta asti merkityksiin ja rakenteille ominaisiin käyttötapoihin ja -ympäristöihin.

Oppilaiden kielen osaaminen laajenee arkielämän konkreettisesta kielestä käsitteelliseen ajattelun kieleen. He saavat valmiudet havaintojen ja ilmiöiden sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen sopivalla tavalla.

Opetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään oppilaiden osaamia kieliä. Opetuksessa voidaan esimerkiksi vertailla ja analysoida eri kielten tilanteisia ja tekstilajikohtaisia ilmaisutapoja. Oppilaat voivat myös hakea tietoa eri kielillä. Hyvät äidinkieli(t)en taidot ja aiemmat kielenoppimiskokemukset tukevat kielenoppimista, joten oppilaita kannustetaan käyttämään osaamiaan kieliä.

Sekä kuullun että luetun ymmärtämistä on hyvä rakentaa monipuolisin vuorovaikutuskeinoin yhdessä keskustellen ja merkityksistä neuvotellen.

Oppimisympäristöt

Oppilasta ympäröivä yhteisö on kielen oppimisen mahdollistaja. Oppimista tapahtuu koko ajan ja kaikkialla. Opetuksessa on hyvä hyödyntää myös koulun ulkopuolisia oppimisympäristöjä ja oppilaan arkeen liittyviä kielitilanteita. Tällaisia ovat oman kaupungin nähtävyydet, oman kaupungin historiaan liittyvät paikat, kirjastot jne. Koulun oma oppimisympäristö saa uusia ulottuvuuksia, kun urheiluseuran edustaja, nuorisotalon työntekijä tai kirjaston virkailija käy koulussa, käyttää oman alansa kieltä ja antaa samalla opiskelua tukevaa tietoa. Oppija poimii ympäröivästä kieliympäristöstä itselleen merkityksellisiä ja tarpeellisia ilmaisuja ja rakentaa kielitaitoaan näiden perusteella. Vuorovaikutus on ratkaisevan tärkeää kielen oppimisessa: oppijoille on tarjottava tilaisuuksia sekä ymmärtää että tuottaa itse kieltä. Lisäksi oppilaita on rohkaistava kielen tuottamiseen jo vähäiselläkin kielitaidolla.

***Oppimista
tapahtuu koko
ajan ja kaikkialla.***

Opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisältöalueet

Opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitoja ja ohjata heitä kiinnostumaan kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista ja tulemaan tietoisiksi itsestään viestijöinä ja kielenkäyttäjinä. Oppilaiden arjen kieli- ja tekstitaitoja laajennetaan niin, että he saavat valmiuksia havaintojen ja ilmiöiden käsitteellistämiseen, ajattelunsa kielentämiseen ja luovuutensa kehittämiseen.

Sekä opetuksen tavoitteet että keskeiset sisältöalueet on määritelty seuraavien kokonaisuuksien alle:

- Vuorovaikutustilanteissa toimiminen
- Tekstien tulkitseminen
- Tekstien tuottaminen
- Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen
- Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena

S2-opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kielellistä kehitystä, sujuvan luku- ja kirjoitustaidon oppimista sekä lukutaidon syvenemistä ymmärtäväksi lukemiseksi. Oppilaita tuetaan sanavarannon laajentamisessa, käsitteiden oppimisessa sekä ajatusten kielentämisessä ja vuorovaikutustaidoissa.

Jokaista oppilasta kannustetaan myös taitotasoaan vastaavan kirjallisuuden ja muiden tekstien lukemiseen ja ohjataan luetun ymmärtämisen strategioiden käyttöön sekä sopivien opiskelu-strategioiden kehittämiseen ja omien vahvuuksien tunnistamiseen. Oppilaiden tekstien tuottamisen taitojen sekä oikeinkirjoituksen kehittämiseksi annetaan malleja sekä yhteisöllistä ja yksilöllistä tukea. Myös kielellisesti taitavia oppilaita tuetaan lukuhaasteiden ottamisessa, itselleen soveltuvien työtapojen löytämisessä ja tavoitteiden asettamisessa. Tekstit ja työtavat valitaan niin, että oppilaiden yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo toteutuu.

Opetus perustuu laajaan tekstikäsitteeseen. Keskeisiä ovat monimuotoisten tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen sekä tiedon hankinnan ja jakamisen taidot. Ikäkaudelle ja kielitaidolle soveltuva kirjallisuus vahvistaa luovuuden ja mielikuvituksen monipuolista kehittymistä ja laajentaa oppilaiden käsitystä oman kielellisen ilmaisunsa mahdollisuuksista. Kirjallisuus yhdistää oppilaan kulttuuriinsa ja avartaa käsitystä muista kulttuureista.

Kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on lukemiseen innostaminen, elämysten saaminen ja jakaminen, kulttuurintuntemuksen syventäminen, eettisen kasvun tukeminen sekä oppilaiden kielen ja mielikuvituksen rikastaminen. Draama puolestaan sopii käytettäväksi monipuolisesti toiminnallisena ja elämyksellisenä menetelmänä muun muassa vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen.

Oppilaita tuetaan sanavarannon laajentamisessa, käsitteiden oppimisessa sekä ajatusten kielentämisessä ja vuorovaikutustaidoissa.

Oppimisen arviointi

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän arviointi perustuu opetussuunnitelman perusteissa määriteltäviin linjauksiin. On kuitenkin muistettava, että kielitaidon arviointi on aina yleistys. Erityisesti alakoulussa kaikkien oppilaiden kielelliset taidot vielä kehittyvät. Toisen kielen oppimisessa voi tapahtua harppauksia ylöspäin ja lähes pysähdyksiä. Sen vuoksi kielitaidon arviointiin tarvitaan aikaa ja rauhaa. Arviointi on aina myös yhteistyötä, johon osallistuvat S2-opettajan lisäksi kaikki oppilasta opettavat opettajat.

Vuosiluokilla 1–2 oppimisprosessin kannalta keskeisiä arvioinnin ja palautteen antamisen kohteita ovat

- edistyminen itsensä ilmaisemisessa ja vuorovaikutustaidoissa, sana- ja käsitevarannon karttuminen,
- edistyminen lukutaidossa sekä tekstien ymmärtämisessä ja lukemisen harrastamisessa, edistyminen tekstin tuottamisessa, erityisesti käsin kirjoittamisen ja näppäintaitojen kehittyminen sekä
- edistyminen kielen ja kulttuurin ymmärtämisessä, erityisesti havaintojen tekeminen sanojen merkityksestä ja arjen kielenkäyttötilanteista.

Vuosiluokilla 3–6 sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja arvioi oppilaiden osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Vuosiluokan 6 päätteeksi annettavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten on perusteissa määriteltä valtakunnalliset

arviointikriteerit. Oppimisen edistymisen kannalta keskeisiä ovat opetussuunnitelman perusteiden eri tavoitealueiden perustaidot ja niihin johtavat työskentelyprosessit ja oppimisstrategiat.

Vuosiluokilla 7–9 kaikki viisi perusteissa määriteltä tavoitealuetta ovat oppilaiden oppimisen arvioinnissa yhtä tärkeitä. Niiden arviointi perustuu monipuolisiin suullisiin ja kirjallisiin näyttöihin sekä opettajan havaintoihin erilaisissa kielenkäyttö- ja tekstianalyysitilanteissa. Oppilailla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan monipuolisesti.

Päätösarvioinnilla määritellään, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut oppimäärän tavoitteet. Päätösarvosana muodostetaan suhteuttamalla oppilaan osaamisen taso oppimäärän valtakunnallisiin päätösarvioinnin kriteereihin. Päätösarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki valtakunnalliset päätösarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle vastaava tavoite on asetettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin kriteerien määrittämää osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Päätösarvioinnin kriteereitä täsmennetään Opetushallituksessa vuosina 2018–2020 siten, että kriteerit määritellään myös arvosanoille 5, 7 ja 9. Uusien kriteerien mukaisia arvosanoja annetaan kaikissa oppiaineissa ja koko ikäluokan osalta keväällä 2021.

KUN ARVIOINTI TUKEE OPPIMISTA

Arvioinnin tärkein tehtävä on tukea oppilaan kehitystä. Opetuksessa ja arvioinnissa kieltä ja sen kehittymistä lähestytään oppilaalle merkityksellisistä kielenkäyttötilanteista ja tekstilajeista käsin. Kielenkäytön eri osa-alueiden kehittymistä tuetaan siten, että niin opetuksessa kuin arvioinnissakin kuullun ja luetun ymmärtämistä sekä puhumista ja kirjoittamista tarkastellaan oppilaalle relevanteissa käyttökonteksteissa. Myös kielitietoa arvioidaan osana kielenkäyttöä. Arviointi paitsi tarjoaa tietoa kielen oppimisprosessista ja kehityksestä ohjaa myös oppilasta pärjäämään kielitaidollaan luokan ulkopuolella.

Oppimista tukeva arviointi ohjaa oppilasta tunnistamaan kielitaitonsa ja osaamisensa edistymistä, vahvuuksia ja kehittämiskohteita. Kannustava ja realistinen palaute rakentaa myönteistä suhdetta kielenoppimiseen sekä positiivista käsitystä itsestä kielen oppijana ja käyttäjänä. Kun palaute kohdistuu tavoitteisiin ja kriteereihin, se on läpinäkyvää, ymmärrettävää ja oppimista edistävää. Oppilaan tulee palautteen perusteella tietää, kuinka hyvin hän on saavuttanut tavoitteet.

Myös oppimisprosessia ja työskentelyä tulee arvioida. Jatkuva arviointi ja siihen liittyvä palaute sekä esimerkiksi portfoliotyöskentely auttavat tekemään prosessin kulkua ja edistymistä näkyväksi sekä opettajalle että oppilaalle. Samalla opettaja saa opetuksensa suunnitteluun tietoa oppilaan tarpeista ja kielitaidon kehitysvaiheesta.

Palautteen ja itsearvioinnin avulla oppilaita ohjataan myös itse asettamaan uusia oppimistavoitteita itselleen sekä vähitellen ottamaan yhä enemmän vastuuta omasta oppimisestaan. Itsearviointi kehittää oppilaiden tietoisuutta kielestä ja tukee näin kielen oppimista. Omien taitojen ja niiden kehittymisen havainnoinnin ja tarkastelun lisäksi opetuksessa kehitetään myös oppilaiden välistä arviointivuorovaikutusta. Vertaisarviointi vahvistaa oppilaiden kielitietoisuutta ja antaa mahdollisuuksia harjoitella rakentavan palautteen antamista ja vastaanottamista.

Kannustava ja realistinen palaute rakentaa myönteistä suhdetta kielenoppimiseen sekä positiivista käsitystä itsestä kielen oppijana ja käyttäjänä.

Suomea toisena kielenä opiskeleva eri oppiaineiden opetuksessa

Oppilaan, jolle suomi ei ole äidinkieli, täytyy opiskella samanaikaisesti sekä suomen kieltä että kaikkia eri oppiaineita suomeksi. Opiskelukielitaidon saavuttaminen vaatii aikaa, ja oppilas tarvitsee runsaasti tukea oppiaineiden opiskelussa. Yleensä vie useita vuosia ennen kuin oppilas saavuttaa sellaisen kielitaidon, jolla hän pystyy itsenäisesti opiskelemaan. Tämä on huomioitava kaikkien oppiaineiden opetuksessa tarjoamalla oppilaalle kielellistä tukea opiskeluun.

ARKIKIELI, OPISKELUKIELI JA ERI TIEDONALOJEN KIELET

S2-oppilas saattaa kyetä keskustelemaan hyvinkin sujuvasti arkikielitaidollaan, mutta hänellä saattaa olla vaikeuksia ymmärtää eri oppiaineiden tunneilla käytettyä kieltä tai tuottaa itse vastauksia oppitunneilla. Tämä johtuu siitä, että suullisessa epämuodollisessa keskustelussa käytetään arkista kieltä, joka on sanastoltaan ja rakenteiltaan yksinkertaisempaa ja usein jo oppijalle tutumpaa kuin monimutkaisempi opiskelukieli. Opiskelukielitaito koostuu abstrakteista ilmauksista ja rakenteista, ja oppilasta on tietoisesti ohjattava niiden oppimiseen. Tätä ohjausta tarvitaan usein koko oppilaan koulunkäynnin ajan.

Eri oppiaineissa on vakiintuneita tapoja käyttää kieltä eli aineelle tyypillisiä tekstilajeja. Niitä ovat esimerkiksi ohjeet taide- ja taitoaineiden tunneilla, käsitteiden määritelmät luonnontieteissä, matematiikan sanalliset tehtävät ja historian referaatit. Näitä eri tiedonalojen kieliä on opetettava kunkin oppiaineen sisällön opettamisen yhteydessä. Tämä edellyttää eri oppiaineiden opettajilta kielitietoisuutta ja kielilähtöisten työtapojen käyttämistä. Tätä tukee yhteistyö aineenopettajien ja S2-opettajien välillä. Tälle yhteistyölle tulisi koulussa luoda puitteet.

Opetuksen tulee ohjata oppilasta havainnoimaan, miten kieltä käytetään eri oppiaineissa. Kielen merkitys oppiaineiden opiskelussa ja opettamisessa tulee huomioida täysimääräisesti, ja kielitaitoa on opetettava eksplisiittisesti osana oppiaineiden tiedon rakentumista. Keskittyminen pelkästään oppiaineiden terminologian opettamiseen ei riitä, vaan opetuksessa on huomioitava myös esimerkiksi vieraamat verbit sekä selittävät, kausaalisuutta ilmaisevat ja kokoavat funktiosanat. Tällainen kielitietoinen opetus hyödyttää myös ensikielettään suomenkielisiä oppilaita, sillä hekin sosiaalistuvat eri tiedonalojen kielenkäyttötapoihin vasta koulussa ja ovat siten yhtä lailla oppijoita abstraktien tekstien ja käsitteiden suhteen.

*Opetuksen tulee ohjata
oppilasta havainnoimaan,
miten kieltä käytetään eri
oppiaineissa.*

Oppiaineiden kielten hallinta kehittyy ymmärtämisen taidoista vähitellen kohti oman tuottamisen taitoa. Tiedonalojen tekstien ymmärtämistä on ohjattava tietoisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Oppilasta on autettava löytämään keskeiset merkitykset teksteistä ja tulkitsemaan käsitteitä. Oppilaalle on annettava strategioita ja välineitä tekstien kanssa toimimiseen, jotta hän pystyy vähitellen toimimaan yhä itsenäisemmin tekstien lukijana ja myöhemmin tuottajana. Myös tekstien tuottamisprosessia on tuettava eksplisiittisesti. Ymmärrystä ja merkityksiä, kuten myös tuottamista, rakennetaan keskustellen ja neuvotellen sekä oppilaiden aktiivisuutta korostaen.

Lisäksi oppilaiden on opittava ns. koulussa navigoimisen kieli, joka käsittää esimerkiksi ohjeiden antoon liittyvät ilmaukset sekä ilmaisut, joilla puhutaan opetustilanteista.

Opettajan tulee tiedostaa erilaisten kielenkäyttötilanteiden vaatimusten erot ja niiden oppijalle asettamat haasteet, jotta hän voi eriyttää opetustaan kunkin oppilaan taitotasoa vastaavaksi.

Opettajien koulutus ja täydennyskoulutus

Suomi toisena kielenä -aineenopettajan pätevyyteen vaaditaan äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan kelpoisuus. Luokanopettaja on kelpoinen opettamaan omalle luokalleen sekä muille luokille suomi toisena kielenä -oppimäärää luokanopettajan pätevyydellä ja virkanimikkeellä.

Joillakin opettajilla voi olla äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan tai luokanopettajan kelpoisuus, mutta muodollisesta kelpoisuudesta huolimatta voi olla tarpeen kehittää valmiuksia opettaa suomea toisena kielenä. Osaamista voi syventää ja täydentää yliopistojen tarjoamalla suomi toisena kielenä -opinnoilla tai osallistumalla alan täydennyskoulutuksiin.

LUE MYÖS

Aalto, E., J. Hellgren, P. Immonen-Oikkonen, J. Järvinen, K. Kaarisola, J. Kalliokoski, H. Kotilainen, L. Nissilä, K. Rapatti, & K. Tukia 2016. Suomi toisena kielenä -oppimäärän tukimateriaalit

Nissilä, L., M. Martin, H. Vaarala & I. Kuukka 2006. Saako olla suomea? Opas suomi toisena kielenä -opetukseen. Helsinki: Opetushallitus.

Vaarala, H., N. Reiman, J. Jalkanen & L. Nissilä 2016. Tilanne päällä: näkökulmia S2-opetukseen. Helsinki: Opetushallitus.

Kuukka, I. & K. Rapatti 2009. Yhteistä kieltä luomassa – suomea opetteleva opetusryhmässäni. Helsinki: Opetushallitus.

Kuukka, I. & K. Rapatti 2017. Kielitietoinen opetus – kielitietoinen koulu. Helsinki: Opetushallitus.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.

Mustaparta, A-K. (toim.) 2015. Kieli koulun ytimessä – näkökulmia kielikasvatukseen. Helsinki: Opetushallitus.

Opetushallitus

PL 380

(Hakaniemenranta 6)

00531 Helsinki

oph.fi